

The image shows the front cover of the journal 'socialmedicinsk tidskrift'. It features a large, light-colored rectangular area in the center, framed by a dark border. The title 'socialmedicinsk tidskrift' is printed in a bold, black, sans-serif font, with 'socialmedicinsk' on the top line and 'tidskrift' on the bottom line.

socialmedicinsk tidskrift

femtiofemte årgången april 1978 häfte nr 4

Industrivägen 13, Solna. Tfn 08/83 20 83
Postadress: Fack, 104 01 Stockholm 60
Postgiro 1179-1

Allmän redaktion:

Claes-Göran Westrin, redaktör och ansvarig utgivare

Biträdande redaktörer:

Axel Gisslén, Arne Borg, Sune Nyström

Brita Bahrtton, redaktionssekreterare

Redaktionsutskott:

Erik Allander, professor i socialmedicin, Huddinge

Ragnar Berfenstam, professor i socialmedicin, Uppsala

Per Bjurulf, professor i socialmedicin, Linköping

Arne Borg, bitr. socialdirektör, Stockholm

Olle Höök, professor i medicinsk rehabilitering, Göteborg

Willy Karlsson, socialchef, Örebro

Bengt Lindegård, professor i socialmedicin, Göteborg

Gunnar Lindgren, professor i socialmedicin, Lund

John Lovén, sektionschef, Stockholm

Georg Svahn, socialdirektör, Stockholm

Gösta Tibblin, professor i socialmedicin, Umeå

Villy Wiklund, socialchef, Östersund

Barns rättsliga ställning

De olika lagar som reglerar barns rättsliga ställning, speglar våra värderingar och vår syn på barnet. Den dominerande grundregel som styr vår lagstiftning och som framkommer i föräldrabalken är att föräldrarna i första hand skall tillgodose barnens behov av vård och skydd och ha bestämmanderätt över dem. Föräldrabalken har således en stark betoning på föräldrarätten, under det att barnens rätt betydligt vagare regleras i barnavårdslagen, vilken ger samhället viss möjlighet att inskränka föräldrarätten. Uppenbart är dock att de rättsregler som reglerar barns rättsliga ställning i samband med tex vårdnadstvister eller vid omhändertagande av barn tillämpas olika i olika rättsinstanser och stor oklarhet råder hur lagrummen skall tolkas och tillämpas. Föräldrars rätt och intressen kolliderar inte sällan med barnets och i dessa intressebaserade konflikter dras ofta olika samhällsorgan in.

Omhändertagande av barn mot föräldrars önskan och vilja är tex en konfliktsfylld situation inte bara för föräldrar och barn utan även för de olika samhällsorgan som har att fatta beslut och genomföra dessa. Flera myndigheter kan spelas ut mot varandra, djupt känd indignation mobiliseras för "barnens bästa" mot vilken kan stå en samlad och sansad bedömning som ser till "hela familjens bästa". Det synes mig dock uppenbart att i dessa tvister kring barn, intresset oftast rör de vuxnas rättigheter och intressen. Barnets behov glöms bort eller underskattas.

Det betraktas som ett objekt i en process, sällan eller aldrig som en part i ett mål, där dess liv och framtid står på spel. Visserligen sitter man inom olika instanser och handlar med barnets bästa för ögonen, men klart är att stor oenighet råder vad som verkligen är "till barnets bästa". Oftast är det barnen som är förlorarna i dessa långdragna och segslitna civilprocesser.

En bedömning av dessa ärenden fordrar stor kunskap och erfarenhet om barns speciella behov. Sådana kunskaper saknas tyvärr ofta hos de myndigheter och samhällsorgan som har att handlägga dessa svåra barnavårdsärenden och därigenom kan barnets rättmätiga krav på säkerhet och trygghet äventyras. Lagtexter kan och skall givetvis inte i detalj reglera förhållandet mellan barn och vuxna, men lagen bör kunna ta hänsyn till att barnet är en växande individ, med speciella psykologiska behov, och att det på ett helt annat sätt än den vuxne påverkas av förändringar och växlingar i uppväxtmiljön.

Vuxna har en benägenhet att glömma bort detta, deras egna tidiga barndomserfarenheter är sällan tillgängliga för minnet. Barnpsykiatrisk erfarenhet visar dock med all tydlighet den stora betydelse barndomsupplevelserna har för personlighetsutvecklingen. Olösta familjekonflikter, byte av fostrare, skilsmässor från nära anhöriga eller andra betydelsefulla vuxna utgör en allvarlig påfrestning på barnet och kan äventyra dess utveckling. Hänsyn till sådana erfarenheter är således av stor betydelse vid bedömning av barnavårdsärenden. I fall av uppenbar fysisk och psykisk vanvård borde barnets rätt till trygghet och utveckling vägas mot föräldrarnas berättigade krav på stöd i föräldrarollen. Enligt min mening borde begreppet "barnets bästa" utmönstras i dessa sammanhang, där det snarast gäller att söka välja ett alternativ som är det *minst skadliga* för barnet.

En nästan genomgående uppfattning bland deltagarna i symposiet "*Barnets rätt i samband med omhändertagande- och vårdnadsärenden*" från 1977 års Riksstämman och vars inlägg och föredrag publiceras i detta nummer av Socialmedicinsk tidskrift, var att barnets rättsliga ställning på olika områden borde stärkas. Denna uppfattning synes ha stöd i en allt bredare opinion. Orsakerna till detta allt aktivare krav på barnets rättssäkerhet under de senaste åren kan inte närmare analyseras här, men en rimlig förklaring synes vara att den sociala barnavården inte längre på samma sätt som tidigare förmår tillvarata barnens intressen sedan de tidigare barnavårdsnämnderna upphörde och integrerades i socialnämnderna. Detta är för övrigt en utveckling som uppmärksammas i andra länder framför allt i USA. Massmedia har i stor utsträckning uppmärksammat barnmisshandel, och allmänheten synes nu fått medvetenhet om att barns rättsliga ställning i många avseenden är ytterst bristfällig. Socialutredningens förslag till förändringar av den nuvarande barnavårdslagen förefaller i motsats härtill komma att medföra en ytterligare försvagning av barnets rättsliga ställning på vilket många ansvariga inom barnavården reagerat. Den kommitté som nyligen tillsattes av justitiedepartementet med uppdrag att göra en översyn av den lagstiftning som gäller barns rättsliga ställning har därför fått en mycket angelägen uppgift.

Michael Bohman